

24.01 Batı Felsefesi Klasikleri

Prof. Rae Langton

I. Platon

Ders 2. *Phaidon*

Okuma: *Phaidon* 57a-72e.

1. *Phaidon*'a Arka Plan. Sokrates son saatlerini dostlarıyla geçirir. Ruhun ölümsüzlüğünü tartışırlar; şartlar düşünüldüğünde önceliği olan bir felsefi sorudur. Beş farklı argüman olduğunu tespit edebiliriz: Ayrıştırma Argümanı (64a-69e); Döngüsel Argüman (70c-72e); Anımsama Argümanı (72e-77d); Benzerlik Argümanı (78b-84b) ve En Son Argüman (100b-107c). Bu argümanlar sadece *ruh* veya benlik hakkında söylediklerinden dolayı önemli değil, aynı zamanda *Form*'lar hakkında olduklarından ötürü önemliler: algılanan tekil şeyler sadece kısmen benzedikleri sonsuza-kadar-var olan, ideal-olan tümellerdir.

2. *Ayrıştırma Argümanı*. Filozofun ölümden korkması için hiçbir sebebi yoktur, çünkü felsefe yapmak, ölmeyi çalışmaktır: 'felsefeyle uğraşmağı doğru şekilde yapan herkes ölmenin ve ölümü çalışmanın dışında bir şey yapmamaktadır' (64a). Ölüm, ruhla bedenın ayrılmasıdır ve felsefe yapmak da elden geldiğince ruhun bedenden ayrılmasını içermektedir. Formları anlamada veya onların üzerine düşünmede 'ruh olabildiğince bedeni ihmal ederek kendi başına kalır': beden, bu yolda ilerlemede *dikkati dağıtandır* (64d) ve bedensel duyular (işitme, görme), *kusurlu* inanışların kaynağıdır (64b). Felsefenin amacını gerçekleştirmede beden bir engel olduğundan, ancak ruhun bedenden ölümle kurtulmasıyla felsefe amacını, yani Formların tam bilgisine erişilmesini, tam anlamıyla yerine getirmesi mümkün olacaktır (67a, b).

3. *Formlar*. Ruh, 'olduğı şeye doğru çaba sarf eder' (65c); örnek olsun diye Sokrates *adalet*, *güzellik* ve *iyi'den* söz eder (65d). Bunlara hiçbir zaman tam anlamıyla bir yerde rastlamıyoruz ama onların ne olduklarını biliyor ve onlara ulaşmağı çabalıyoruz. Buradaki gerçekliğin 'olan şey olduğı'na, duyu algılarının nesnelere *içermediğı* faraziyesine dikkat çekmek gerekmektedir. Formların varlığına dair gizli bir 'bilgi argümanı' mevcuttur. Bilgisine sahip olduğumuz her şeyin gerçekten var olması gerekmektedir. Duyusal algılarımızın nesnesi olmayan şeylerin bilgisine sahip olduğumuza göre, duyusal algılarımızın nesnelere olmayan şeyler de, yani Formlar da, var olmak zorundadır.

4. *Ayrıştırma Argümanına Dair Bazı Sorular*. (i) Sokrates'in 'ölüm' argümanı ne kadar mümkündür? Ruhun ölümsüzlüğünü *varsayıyor* mu, yani problemlili mi? (ii) Sokrates'in tanımını ve Formlara dair olan 'bilgi argümanı'nı da kabul edelim; bu kabuller acaba düşünmek için bir bedene ihtiyaç olmadığı –yani ölüyken daha iyi felsefe yapabilme- iddiasını temellendirebilecekler mi?

5. *Kebeş'in İtirazları*. Kebeş, Sokrates'in ölümün ruhla bedenın ayrılması olduğı tanımını sorgulamaktadır. Belki de ruh, ayrılma olmaktan öte ölümden yok edilmektedir, tıpkı ateşten çıkan dumanın yok olması gibi (70). Sokrates ikinci bir argümanı tartışmaya sokar cevap olarak.

6. *Döngüsel Argüman*. Sokrates, ‘kadim bir doktrin’ olan döngüsel yeniden-doğmaktan bahseder: Ölümler dünyasına ulaşan ruhlar, içinde yaşadığımız bu dünyadan gitmekte ve bu dünyaya ulaşan ruhlar da ölümler dünyasından gelmektedirler (70c). Savunduğu doktrin budur. Eğer bir şey, bir yolla meydana geliyorsa, bunun tersi de mutlaka söz konusudur: bir şey küçülüyorsa, mutlaka baştan büyük olmalıdır; bir şey adilse, mutlaka baştan gayri-adildir; bir şey uyanık ise, baştan mutlaka uyuyor olması gerekmektedir. Sokrates bunu zıtların ‘var olma’larına dair genel bir prensip olarak görür (Ö3’e bak). Argüman aşağı yukarı şöyle ilerler:

Ö1. Döngüsel Teori doğruysa, ruhlarımız da öteki dünyada var olmalıdır.

Ö2. Yaşayan şeyler eğer mutlaka ölümden geliyorsa, o zaman Döngüsel Teori doğrudur (70d).

Ö3. Bir şeyin zıddı var oluyorsa, onun zıddından gelmelidir.

Ö4. Ölü ve hayatta olmak birbirlerinin zıddıdır.

S1. Hayatta olmağa başlayan bir şey, mutlaka ölmüş olandan gelmektedir (Ö3, Ö4 ile).

S2. Döngüsel Teori doğrudur (Ö2 ile).

S3. Ruhlarımız öteki dünyada var olmalıdırlar (Ö1 ile).

3. *Tamamlayıcı Argüman*. Yaşayan her şey başka bir kaynaktan geliyor olsaydı, her şeyin ölü olması gerekecekti (72c). (Karşılaştırın: eğer uyanma olmasaydı, herkes uyuyor olmuş olacaktı.) Fakat her şey ölü değil. O zaman, yaşıyor olmak başka bir kaynaktan geliyor olamaz.

4. *Döngüsel Argüman’a Dair Bazı Sorular*.

(i) *Ö2 Doğru mu?* Farz edelim ki Sokrates, yaşayanların hepsinin ölümden gelmiş olduğu iddiasını temellendirmiş olsun; bu temellendirme acaba Döngüsel Teoriyi de temellendirmiş olacak mıdır?

(ii) *Ö3 Doğru mu?* Açıkça mümkün olan prensip şu: Diyelim ki F gibi bir niteliğin G gibi bir zıt niteliği olsun). O zaman, bir şeyin F olması için önceden G olması lazımdır. Fakat ‘bekâr olmak’ ve ‘evli olmak’ gibi zıt nitelikleri göz önüne alalım: bu zıt nitelikler, diyelim ki sadece evlenme çağında olan insanlara uygulanabilir olsunlar. Biri 18 yaşına geldiğinde, ‘bekâr olur’ –ama daha önceden evli olmuş olmanın zıt halinden değil.

(iii) *Ö4 Doğru mu?* Hayatta olmak ve ölmüş olmak birbirlerinin zıt nitelikleri midir?

Kebe’sin ruhun ölümle yok olup olmadığı sorusu, ruhun ölümle yeni bir takım nitelikler, yani *ölü olmak* niteliğini kazanıp kazanmadığı sorusu değildir, fakat ruhun var olmasının devam edip etmediğine dair sorudur –yani, ölmüş olmanın *bir nitelik olmaması* sorusudur.

Değişmenin veya *ortaya çıkmanın* iki nosyonu: *nitelik değişikliği*, var olan bir şeyin farklı bir nitelik kazanması veya bir niteliğini kaybetmesi; *var olma değişikliği* ise, bir şeyin var olmağa başlaması veya var olmaktan kalkması. Sokrates, ölmeği ve hayata gelmeği nitelik değişikliği olarak değerlendirmektedir ve bu yüzden de Kebe’s’e karşı duruşu problemlidir.

Bir sonraki ders için okuma: 72e-84b.